

HUDEBNÍ TEORIE STŘEDOVĚKU A RENEZANCE

(osnova)

I. HUDEBNÍ PÍSEMNICTVÍ V OBDOBÍ PATRISTIKY

- 1.1 Aurelius Augustinus - sv. Augustin (354 - 430)
De Musica , Confessiones
- 1.2 Anicius Manlius Severinus Boëthius (asi 480 - 524)
De Institutione musicae
- 1.3 Flavius Magnus Aurelius Cassiodorus (asi 490 - 583)
Institutiones divinarum et seculaum litterarum, 5. kapitola: De Musica (GS I)
- 1.4 Isidorus Hispalensis - sv. Isidor Sevilský (asi 560 - 636)
Etymologiarum sive originum libri XX , 3.kniha: Sententiae de musica (GS I)

2. HUDEBNÍ PÍSEMNICTVÍ V OBDOBÍ SCHOLASTIKY

2.1 Problematika tónového systému

2.1.1 Církevní tóniny - vznik a charakter

Flaccus Alcuin (asi 730 - 804)
Flacci Alcuini, seu Albini musica (GS I)

Aurelianus Reomensis (9.stol.)
Musica disciplina (GS I)

Pseudohucbald: *Alia Musica (GS I)*

2.1.2 Systém středověkých tónin

2.1.3 Přechod od tetrachordového chápání k hexachordu

Amelio Bernelius (okolo roku 1000)
Musica (GS I)

2.1.4 Hexachord - charakteristika, funkce a důsledky (= alternativnost a „zdurovění“)

Guido z Arezza (asi 992 - 1050)
Epistola de ignoto cantu (GS II, str.43 n.)

2.1.5 Nauka o intervalech a solmizace

Wilhelmus Hirsaugensis - Wilhelm von Hirsau (+ 1091)
Wilhelmi Hirsaugensis Musica, (GS II, 154 f.), 21.kapitola „Quot sint intervalla vocum“

Guido z Arezza - Manus guidonis

2.1.6 Mutace

2.1.7 *Musica ficta - Musica falsa*

Jacobus Leodiensis (asi 1260 - 1330)

Speculum musicae (vyd. Bragard,R.: *Jacobi Leodiensis „Speculum musicae“*,7 sv., Roma 1955 - 1973)

Phipippe de Vitry (1291 - 1361)

Ars nova (Cous III,18n.)

Prosdocimus de Beldemandis (asi 1375 - 1428)

Tractatus de contrapuncto (Cous III, str.193n.)

Johannes Tinctoris (1435 - 1511)

Tractatus de musica (Cous IV,str.37 n.)

2.1.8 *Ladění*

2.1.8.1 Ladění pythagorejské - základní charakteristika

2.1.8.2 Ladění aristoxenovské - základní charakteristika

2.1.8.3 Proces přechodu od pythagorejského k aristoxenovskému ladění:

- zavedení přirozené tercie

Franco de Colonia (2.pol.13.stol.): *Ars cantus mensurabilis* (GS III str.1 Cous I,str.117)

Walter Odington (asi 1277 - ?): *De speculatione musicae* (Cous I,str.182)

- zavedení přirozené sexty

Johannes de Muris (asi 1290 - 1350) *Musica speculativa* (GS III,str.249)

- zavedení přirozené septimy

Bartolomé Ramos de Pajera (asi 1440 -1491): *Musica practica* (ed. Johannes Wolf in:

Beiträge der internationalen Musikgesellschaft II/1901)

- rozklad pythagorejské soustavy

Henricus Loriti Glareanus (1488 - 1563) : *Dodekachordon* (1547)

- kodifikace přirozeného ladění

Gioseffo Zarlino (1517 - 1590): *Institutioni harmoniche* (1558)

2.2 Problematika zápisu hudby

2.2.1 *Problematika diastematizace*

2.2.1.1 Notace písmenné:

- průběžné označení:

Boetius: De institutione musica

- oktávová notace:

Hucbald (asi 840 - 930): *Liber de harmonica institutione* (GS I,str.104n.)

Notker Labeo (asi 950 - 1022): *De musica* (GS I,str.95n.)

- princip oktávové identity:

Oddo de Clugny (879 - 942): *Dialogus de musica* (GS I,str.237n.)

Guido z Arezza : *Epistola de ignoto cantu* (GS II,str.43n.)

2.2.1.2 Spojení neum s písmeny (litterae significative, Romanus Buchstaben)

Hermannus Contractus (1013 - 1054): *Opuscula musica* (GS II,str.125n.)

2.2.1.3 Dazijská notace

Pseudohucbald: Commemoratio brevis de tonis et psalmis modulandis (GS I,str.213n.)

2.2.1.4 Notová osnova

Hucbald: Liber de harmonica institutione (osnova spatiová a chordální)

Guido z Arezza : *Regulae musicae rhythmicae* (GS II,str.30n.)

Walter Odington: De specultione musicae

2.2.2 Problematika záznamu rytmu

2.2.2.1 Notace modální

Johannes de Garlandia(asi 1190 - asi 1272): *De musica mensurabili* (Couss I, str.175n.)

Walter Odington: De speculatione musicae

Anonymus(podle Garlandii): *Discantus positio vulgaris* (Couss I, str.94 n.)

2.2.2.2 Notace předfrankonská

Anonymus VII: De musica libellus (Couss I, str.378n.)

Johannes de Garlandia: De musica mensurabili positio (Couss I, str.175n.)

Magister Lambertus(před 1279): *Tractatus de musica* (Couss I, str-251n.)

2.2.2.3 Notace frankonská

Franco de Colonia: Ars cantus mensurabilis

Walter Odington: De speculatione musicae

2.2.2.4 Notace černá francouzská (izometrie, izorytmie, repetiční formy)

Philippe de Vitry: Ars nova

Johannes de Muris: Musica practica (GS III, str.292n.)

Libellus cantus mensurabilis (Couss III, str.46n.)

Petrus de Cruce (asi 1250 - ?): *Tractatus de tonis* (Couss I, str.282n.)

Jacobus Leodiniensis: Speculum musicae (Couss II, str.293n.)

2.2.2.5 Notace černá italská

Marchetus de Padua (?, 1. pol. 14. stol.): *Pommerium musicae mensurates* (GS III, str.121n.)

2.2.2.6 Bílá menzurální notace

Proporce:

Johannes de Muris: Libellus cantus mensurabilis

Prosdocimus de Beldemandis: Tractatus practice cantus mensurabilis (Couss III, str.200n.)

Brevis summula Proportionum (Couss III, str.258n.)

2.3 Teorie vícehlasu

2.3.1 Vznik a počátek vícehlasu

Johannes Scotus Erigena (asi 815 - 886): *De divisione naturae*

Pseudohucbald: Musica enchiridiadis (GS I, str.152n.)

Scholia enchiridiadis (GS I, str.173n.)

Guido z Arezza: Micrologus, (GS II, str.2n.) 18.kapitola: *De diaphonia, id est organi praecepto*

19.kapitola: *Dictae diaphoniae per exempla probatio*

2.3.2 Nové organum

Ad organum faciendum - Milánský traktát (ed.: H.H.Eggebrecht/F.Zaminer: *Ad organum faciendum*,

Neue Studie zur Musikwissenschaft III, Mainz 1970)

Organální traktát Montpellier

Johannes de Cotto (*Johannes Affligemensis* nebo *Cottonius*, nar.koncem 11.stol.): *De musica cum tonario*

(GS II, str.230), 23.kapitola: *De diaphonia id est organo*

Diskantové traktáty (*Vatikánský organový traktát „De regulis organi“*; *Anonymus: Discantus positio vulgaris*; *Johannes de Garlandia: De musica mensurabili positio* ; *Magister Lambertus : Tractatus de musica ad.*)

2.3.3 Problematika kontrapunktu

Johannes de Garlandia: Optima introductio in contrapunctum pro rudibus (Couss III, str.12n.)

Philippe de Vitry: Ars contrapunctus (Couss III, str.23)

Johannes de Muris: Ars contrapuncti (Couss III, str.59n.)

Prosdocimus de Beldemandis: Tractatus de contrapuncto (Couss III, str.193)

Johannes Tinctoris (1435 - 1511): *Liber de arte contrapuncti* (Couss IV, str.76n.), 1477

2.4 Česká hudební teorie

Mikuláš z Kozlí (asi 1390 – po 1421)

Václav z Prachatic

Pavel Židek z Prahy (Paulus Paulirinus de Praga, asi 1413 - před 1471): *Liber viginti artium*

Václav Philomates : *Musicorum libri quator* (1512)

Jan Blahoslav (1523 - 1571): MUSICA to jest knížka zpěvákům náležitě zprávy v

sobě zahrnující..... a vytištěná nejprvé Léta Páně 1558 v Holomaucy,(² 1569 Ivančice)

Jan Josquin (?): *Muzyka to jest zpráva k zpívání náležitá* *Odemne Jana Josquina jazykem českým v nově sepsaná a vydaná Léta 1561 (oba traktáty vydal O.Hostinský: Jan Blahoslav a Jan Josquin, in: Rozpravy české akademie věd a umění ročník V, třída I, Praha 1896)*

Literatura:

- Černý, M.K.: *Hudba antických kultur*, Olomouc 1995
- Gülke, Peter: *Mönche, Bürger, Minnesänger. Musik in der Gesellschaft des europäischen Mittelalters*, Leipzig 1975
- Horyna, Martin (ed.): *Václav Philomates- Čtyři knihy o hudbě*, Koniasch Latin Press, Praha 2003
- Horyna, Martin (ed.): *Dva středověké chorální traktáty z klášterní knihovny ve Vyšším Brodě*, Koniasch Latin Press, Praha 2005
- Hutter, Josef: *Hudební myšlení*, Praha 1945
- Kolektiv autorů: *Hudební věda II*, str.367 n., Praha 1988
- Mužiková, Růžena: *Musica instrumentalis v traktátu Pavla Žídka z Prahy*, in: MM 18/1960, str.85n.
Magister Paulus de Praga, in: MM 32/1988, str.9n.
Hudebně teoretický traktát Mikuláše z Kozlí, in: MM 13/1960
- Riemann, Hugo: *Geschichte der Musiktheorie im IX. - XIX. Jahrhundert*, Leipzig 1898
- Trojan, Jan: *Muzika Václava Philomata z Jindřichova Hradce (Vídeň 1512)*.
(PhDr., FF UJEP 1950, uloženo v MZK Brno, sign. 4 - 273. 559)
- Waesberghe van, Joseph Smits: *Musikerziehung. Lehre und Theorie der Musik im Mittelalter. Musikgeschichte im Bildern, Band III, Lfg.3*, VEB Deutscher Verlag für Musik, Leipzig 1969
- Walter, Michael: *Grundlagen der Musik des Mittelalters*, Stuttgart 1994